

Mörrumsån

Id.nr.	KC0002
Län	Blekinge
Naturtyp	Sjöar & vattendrag
Värdeetraktsbeskrivning upprättad	2021-12-14
Värdeetraktsbeskrivning senast reviderad	Ingen revidering gjord

ALLMÄN INFORMATION

Värdeetrakten Mörrumsån med en total yta på cirka 3 743 hektar omfattar i princip allt vatten i Mörrumsåns huvudavrinningsområde (HARO 86) inom Blekinge samt allt land som ligger inom 200 meter från vattenytorna (bilaga 1). Mörrumsåns huvudfåra har en sträckning på cirka 31 kilometer inom Blekinge. Ån uppvisar i nedre delen av sitt lopp genom landskapet en stor mångformighet med både lugna partier och strida forssträckor. I nära anslutning till ån finns bland annat åmader och översvämningspräglade strandskogar. Ån och dess dalgång har även ett betydande geologiskt värde samt mycket stor betydelse för friluftslivet. Sportfisket i Mörrumsån är internationellt erkänt. Sportfisketurismen är ekonomiskt mycket viktig och omsätter cirka 50 miljoner kronor per år. Fyra ytvattentäkter finns inom avrinningsområdet. Öjasjön och Ällhölen, de två största sjöarna i vattensystemets blekingedel, är källsjöar och betydelsefulla för fiske- och friluftsliv. Lax och havsöring kan i dagsläget vandra upp till Granö kraftverk, det vill drygt 2 km in i Kronobergs län. Sedan 1993 är ån är i sin helhet undantagen för vattenkraftsutbyggnad enligt naturresurslagen.

Berggrunden utgörs av svårvittrad granit som i de kustnära delarna övergår till gnejs. Dominerande jordart är morän och utmed vattendraget finns stråk av isälvsediment. Biflödena är betydligt surare än huvudfåran och har "naturligt" låg eller mycket låg alkalinitet. I norra Blekinge består huvudavrinningsområdet av ett kulligt plåtåområde som sluttar långsamt söderut. Plåtåområdet övergår till ett starkt kuperat dallandskap. Både plåtåområdet och dallandskapet är rikt på små sjöar. Dallandskapet övergår söderut till ett flackare kustland som är fattigt på sjöar. En flack deltayta har bildats där dalgången når fram till slättlandet i söder, norr om orten Mörrum.

Hela Mörrumsåns huvudfåra i Blekinge nedströms om Ebbemåla-Hovmansbygd är nationellt utpekad som ett särskilt värdefullt vatten ur kulturmiljövårdssynpunkt för dess historiska betydelse för laxfisket, dess hantverksanläggningar och dess historiska betydelse som handelsplats (Elleholm). Hela Mörrumsåns huvudfåra inom Blekinge är nationellt utpekad som särskilt värdefullt vatten ur fiskevårdssynpunkt för dess ursprungliga lax- och öringstam och betydelse för havsvandrande dito. Cirka 66 procent (2 463 hektar) av värdeetraktens yta utgörs av skogsmark och cirka 15 procent (356 hektar) av skogsmarken utgörs i sin tur av lövskog som till minst hälften består av ädellöv (Naturvårdsverket 2020). Under tioårsperioden 2010–2019 förnygringsavverkades cirka sex procent (147 hektar) av skogsmarken (Skogsstyrelsen 2020).

NATURVÄRDEN

Hela Mörrumsåns huvudfåra inom Blekinge och dess intilliggande landområden utgör ett riksintresse för naturvärden. Mörrumsåns huvudfåra samt Öjasjön är även nationellt utpekade som särskilt värdefullt vatten ur naturvårdssynpunkt. Samma sträcka utgör även ett Natura 2000-område. Längs Mörrumsåns huvudfåra finns därutöver i ordning från norr till söder de mestadels landbaserade Natura 2000-områdena Åmma, Kåringahejan och Härnäs. Huvudfåran berörs även av

naturreservaten Åmma, Mörrumsåns övre dalgång, Mörrumsån Ebbamåla bruk, Kåringahejan, Mörrumsåns dalgång samt Hönebygget. Dessutom pågår bildandet av ytterligare ett reservat Mörrumsåns nedre dalgång som omfattar ån och delar av dalgången mellan Svängsta och Mörrum.

I Mörrumsåns vattensystem finns bland annat lax, öring, sandkrypare och flodkräfta. Vidare finns sex av Sveriges sju inhemska stormusselararter varav tre rödlistade: flodpärlmussla, tjockskalig målarmussla och flat dammussla. Tjockskalig målarmussla finns i alla storleksklasser vilket innebär att beståndet av tjockskalig målarmussla bedöms vara till livskraftigt. Mörrumsån anses vara en av de artrikaste åarna i Sverige vad beträffar bottenfauna. I vattensystemet finns även fiskberoende fåglar såsom fiskgjuse, storlom, kungsfiskare, strömstare (häckande) samt forsärla (häckande).

LANDSKAPSSAMMANHANG

Ån är påverkad av flottningsrensningar och behov finns av att förbättra konnektiviteten.

Denna limniska värdetrakt överlappar den skogliga värdetrakten Mörrumsåns dalgång längs stora delar av åns sträckning. Mellan Mörrum och åmyningen överlappar den även den skogliga värdetrakten "Pukavik-Ronneby". Inom värdetrakten är det relativt vanligt med skogliga värdekärnor intill ån, vilket skapar särskilt goda förutsättningar för att bevara och stärka skogliga naturvärden längs kantzoner och övergångsmiljöer med efemärt vatten såsom svämlövskogar.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Dessa limniska miljöer tillhandahåller en mängd olika ekosystemtjänster bland annat försörjande ekosystemtjänster såsom livsmedel (till exempel fisk, kräftor) och dricksvatten. Viktiga kulturella ekosystemtjänster är naturupplevelser, friluftsliv (till exempel fritidsfiske). Exempel på viktiga reglerande ekosystemtjänster i sjöar och vattendrag är klimatreglering, lagring av kol i sjösediment och närsaltsretention.

UTMANINGAR

En utmaning är att återställa rensade och rätade vattendrag där så är möjligt. Sedan 2013 har stora mängder lax och öring insjuknat och dött i Mörrumsån. Forskning pågår men än finns inget svar på vad som orsakat denna sjukdom hos fisken. Liknande symtom ses även på lax i Torne älv. Ändrad markanvändning som exempelvis skogsmarkens utveckling och skötsel är en betydelsefull faktor som påverkar försurning och humifiering av vattnen.

Vattenkraften i Mörrumsån kommer att provas enligt den nationella planen för nya miljövillkor för vattenkraften under år 2024.

Flodpärlmusslan saknar känd föryngring i vattendraget trots återkommande inventeringar och kommer således att dö ut om inte åtgärder vidtas och får effekt.

Återställning av rensade sträckor pågår i ån men ytterligare åtgärder behövs och är avgörande för åns biologi, men en utmaning med tanke på höga kulturmiljövärden, kraftproduktion och andra intressen.

Andra utmaningar är försurning, grumling och humifiering, miljögifter, spridning av invasiva arter och främmande fiskarter eller fiskstammar samt påverkan på hydrologin genom exempelvis tillkommande vattenuttag vid låg vattenföring eller uteblivna högflöden som bland annat påverkar svämmiljöerna längs vattendraget.

HÄNSYNSTAGANDE VID PRÖVNING OCH PLANERING

Det är fördelaktigt om hänsyn till värdetraktens kännetecken och karaktär gällande arter, miljöer och landskap iakttas vid markanvändning och rådgivning. Att områden med samma karaktär ligger tillräckligt nära varandra ger bättre förutsättningar för att känsliga arter knutna till limniska miljöer ska överleva.

ÅTGÄRDSBEHOV

- Skyddet av hela Mörrumsån behöver stärkas så att åns kärnvärden bevaras långsiktigt.
- Fortsatt arbete med åtgärder i hela värdetrakten för fria vattenpassager, ökad konnektivitet (i både upp- och nedströms riktning och i sidled mellan vattendrag och svämplan) återställning av strömmande och forsande sträckor.
- Restaurering av livsmiljöer för flodpärlmussla och andra strömlevande arter i delar av värdetrakten som påverkats av rensning är nödvändigt för att nå gynnsam bevarandestatus för flodpärlmussla.
- Inventering av utterpassager vid vägbroar. Där det idag saknas lämpliga faunapassager för utter vid vägbroar bör sådana anläggas.
- Fortsatt kalkning och effektuppföljning är nödvändigt för att motverka den mänskligt orsakade försurningens negativa konsekvenser.

REFERENSER

Länsstyrelsen Blekinge (1999). Område av riksintresse för naturvård i Blekinge län, Områdesnummer och namn: NK 6 Mörrumsåns dalgång.

Länsstyrelsen Blekinge (2019). Plattform för arbetet med grön infrastruktur i Blekinge län. Meddelande 2019:14.

Naturvårdsverket (2020). Nationella marktäckedata, ogeneraliserat basskikt. URL <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Kartor/Nationella-Marktackedata-NMD/Ladda-ned/> [2020-12-15]

Skogsstyrelsen (2020). Utförda avverkningar enligt skillnadsanalys i satellitbilder. URL <https://www.skogsstyrelsen.se/sjalvservice/karttjanster/geodatatjanster/nerladdning-av-geodata/> [2020-12-10]

BILAGA 1. KARTA ÖVER VÄRDETRAKTEN "MÖRRUMSÅN"

